Claus Rønlev
Slægtsforskning

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

FAMILIEN
von Berger
I DANMARK

FAMILIEN

von Berger

I DANMARK

FAMILIEN
von Berger
I DANMARK

af

LOUIS BOBÉ

ARTHUR JENSENS FORLAG
KØBENHAVN 1952

Digitaliseret af Claus Rønlev

Livlægen, Konferensraad JOHANN JUST von BERGER 1723—1711
Malet af C. A. Lorentzen. Gauno

FORORD

I Foraaret 1950 traf Dr. phil. Louis Bobé Aftale med mig om Udgivelsen af det foreliggende Skrift som en Julehilsen fra Forlaget til dets Venner.

Trods sin Sygdom, naaede Dr. Bobé dog at fuldende Manuskriptet inden sin Død. Det behandler en Slægt, han altid har omfattet med en særlig Interesse og som for mig har personlig Betydning. Det er mig derfor en

Glæde nu at kunne udsende dette lille Skrift, som er Dr. phil. Louis Bobés sidste Arbejde.

Jeg har nu ønsket at sætte et litterært Minde for den rigsadlede og i dansk Adel optagne Familie von Berger. Den indkaldtes o. 1750 til Danmark af Grev J. H. E. Bernstorff og dennes Brodersøn, Grev A. P. Bernstorff, hvilke begge Familien stod nær. Efter hundred Aars Forløb uddøde Slægten von Berger herhjemme i Navnet. I sit nye Hjemland fortjener den at mindes ved sin Indsats i Lægekunsten og i Filosofien som ogsaa ved at have indtaget høje Stillinger i den danske Hær.

Dr. phil. Albert Fabritius har vist mig den Venlighed at gennemgaa Arbejdet i Korrekturen.

December 1951.

Arthur Jensen.

Den Slægt BERGER (»Ritter und Edler Herr von Berger«), af hvilken Grene kom til Danmark og optoges i Landets Adelstand, stammer fra Sachsen-Gotha, hvor *Johan Berger* († 1645) var Borgmester i Ohrdruf.

Hans Søn *Valentin* († 1675), Rektor i Halle, er Fader til *Johan Heinrich* til Nieben og Woltersdorf (f. 1657 i Gera, † 1732 i Wien), Professor i Wittenberg, Rigshofraad i Wien, blev 1717 (31. Mai) optaget i Rigsridderstanden med Titel *Ritter und Edler Herr von Berger* og var som saadan Medlem af det rigsumiddelbare Ridderskab af Franken, Schwaben og am Rhein. Slægten von Bergers Vaaben viser et delt Skjold med et Guld Taskesnit, hvori paa en grøn Høj en naturlig farvet Gemse; i 1' og 4' Felt to oprejste sammenslyngede Guld Slanger i Rødt; i 2' og 3' Felt en kronet halv sort Ørn paa Delingen i Sølv; paa Skjoldet to kronede Hjelme, paa I en Sølv Gemse mellem to sorte Vinger, paa II en halv kronet Guld Løve.

Johan Heinrich havde af Sønner (se Stamrækken): *Johan Samuel,* Dr. med., Livlæge i Celle († 1757), Fader til Livlæge *Johan Just* († 1791), Etatsraad *Johan Samuel* († 1780) og General *Valentin von Berger* († 1813), der alle optoges i den danske Adelstand ved Patent af 9. Maj 1776, ligesaa deres Farbroders Søn *Friedrich George* 28. Januar 1777. Livlæge von Bergers Efterslægt uddøde paa Mandssiden 1809 med hans Søn *Johan Hartvig Ernst,* Valentins Afkom 1877 med Sønnesønnen *Frederik Valentin Ernst.* Denne mandsstærke Familie har savnet et Indslag af Levedygtighed.

I det Tidsrum, 1751—1877, de danske Linier af Slægten var bosiddende her, mønstrede de kun otte Mænd, der alle har beklædt ansete Stillinger og efterladt et godt Omdømme. Nemlig to Generaler, begge Storkors af Dannebroge, en Kommandørkaptajn i Søetaten, en kongelig Livmedikus, en Læge, en Herredsfoged og Kammerherre, en Diplomat, en Universitetsprofessor og Regimentskvartermester ved de vestindiske Tropper.

Deres indbyrdes Sprog var til Dels tysk, som det ogsaa læses i Mindestenen paa Gentofte Kirkegaard over den sidste Mand af Slægten herhjemme. Danmark har de været tro hengivne, og det skal bemærkes, at Familien har ejet et Fællestræk af Retlinethed og velvilligt Sindelag.

Ved Skrænten af Valby Bakke, hvor nu Pilealleen mødes med Valby Langgade, laa Ny Bakkehus i Dækstilling for Rahbeks Gamle Bakkehus, af hvilket er bevaret Hovedfløjen med dens Sidebygning, hvori de stedlige Mindestuer er indrettet. Husene adskiltes ved en Gang, nu Kammas Vej.

Det gamle Bakkehus med dets store Grund købtes i 1756 af Greve Johan Ludvig Holstein-Ledreborg, der her vilde anlægge en Lystgaard i Lighed med Grev J. H. E. Bernstorffs Sommerslot. Holsteins Arkitekt var kgl. Bygningsinspektør J. E. Conradi, der i 1763 ombyggede det gamle og opførte det ny Bakkehus. Samme Aar døde Grev Holstein, og Conradi overtog da begge Gaarde, som han udlejede til Sommergæster. I Aaret 1777 solgtes Ny Bakkehus til Livmedikus *Johan Just von Berger,* som havde Vinterbolig i Prinsens Palæ. Berger var paa den Tid 54 Aar gammel. Hjemmefødt i Celle, Dr. med. i Gøttingen, blev han i 1751 indkaldt hertil af J. H. E. Bernstorff som Livmedikus hos Kong Frederik V. Han tilsaa Kongen i dennes sidste Sygdom og havde fra Decbr. 1765 Værelser paa Slottet. For Koppeindpodningen paa Arveprins Frederik modtog han et Gratiale af 500 Rdl. Indtil Oktober 1770 blev han raadspurgt i alle Dronning Caroline Mathildes Sygdomstilfælde, var nærværende ved Kronprins Frederiks Fødsel og fik da (6. April) Udnævnelse til Etatsraad. I Aug. 1771 var der Tale om hans Afskedigelse, i hvilken Anledning General Gähler skriver, at dette vilde gaa ham meget til Hjerte, »fordi Bergers venskabelige og retskafne Sind gjorde Menneskeslægten Ære.« Berger forblev i sin Stilling til sin Død og fik 1776 (11. Febr.) Titel af Konferensraad.

To Aartier før Knud Lyne Rahbek og hans Hustru fæstede Bo paa det gamle Bakkehus, var dets Søstersted et Midtpunkt for københavnsk Selskabelighed. Herom har C. H. Pram skrevet Linierne:

> Hver Slags herlig Talent, paaskønnet, omfavnet med Blidhed
> Tyed' til Bergers Hjem som til beslægtede Vens.

»Dette højst behagelige og gæstfrie Hus,« siger Friederike Brun, »var Samlingsstedet for det gode Selskab i København, Lærde og Kunstnere, Prinser af det kongelige Hus og de fremmede Gesandter, alle mødtes her og dannede hin harmoniske Helhed, der ene fortjener Navn af det gode Selskab. Den kongelige Livlæge *von Berger* var en højst aandfuld Mand og en af de mest skarptseende Læger. Retsindig og menneskekærlig i højeste

Grad ejede han det muntre og sarkastiske Vid, der hos mange Læger er Resultatet af inderlig Fordybelse i Menneskenatur og Forhold.«

Huset stod altid aabent om Aftenen for tilfældige Gæster, der hørte til Bergers Kreds, naar man vilde dyrke Musiken eller ikke vilde bestille noget, man kom og gik, som man lystede. Der serveredes The, og for dem, der kom om Aftenen, ristet Brød som Souper. U. A. Holstein kalder Huset det almindelige Mødested for Hjertets og Hoffets Intriger, hvor de fremmede Ministre og Herrer og Damer fra Hofetaten mødtes uden Hensyn med Byens Personer. Arveprins Frederik og Prinsesse Sophie færdedes dér familiært. *Han,* sagdes der, af Interesse for den kønne og sarkastiske Frøken Caja Hviid, der senere kom til hans Hof, og *hun,* som var betaget af den Ritmester Blücher, hvis Navn Hofsladderen har knyttet til hendes.

Berger var lidenskabelig Musikdyrker. Han samlede allerede i 1756 i sit Hjem et udsøgt musikalsk Selskab og var ledende i Direktionen for »den store Koncert«, der fra 1774 holdtes i den gamle Postgaard paa Købmagergade.

Et betydningsfuldt Arbejde nedlagde Berger som Direktør for Frederiks Hospital, Koppeindpodningsanstalten, Kirurgisk Akademi og Botanisk Have. I de 40 Aar, Berger var Læge for Kongehuset, førte han til Vejledning for Eftermænd Journaler over alt, hvad der var forefaldet med enhver af den kongelige Familie. Disse Dagbøger er formentlig bleven overgivne til Konferensraad Nielsen og brændte 1794 ved Slottet Christiansborgs Brand.

Dronning Caroline Mathilde, fortæller en Samtidig, kunde ikke lide Struensee i den første Tid af deres Samvær, men foretrak Berger. Det kostede hendes Kammerfrøken von Eyben megen Overtalelse at formaa hende til at kalde Struensee i Bergers midlertidige Fraværelse.

Bergers Forhold til Grev J. H. Ernst Bernstorff og dennes Brodersøn, Grev A. P. Bernstorff var af venskabelig Karakter, urokkeligt og prøvet i de mange Aar, han levede sammen med dem herhjemme, og det udstraktes til deres Slægtninge, særlig med Grevinde Louise Stolberg, Søster til Bondesagens Forkæmpere Christian og Ludvig Reventlow. Skatmester Grev Schimmelmann og hans Paarørende. Som i andre Tilfælde, Messiadens Digter F. G. Klopstock f. Eks., fandt den ældre Bernstorff ingen Betænkelighed ved at indkalde flere af den først indkaldtes nære Slægt, saaledes Bergers Brødre og Brodersøn.

Struensee, der var Berger og hans Kreds uvillig stemt, udnævnte hans Navne Christian Johan Berger 1770 til Livlæge hos Kongen med det særlige Hverv at føre Tilsyn med Kronprinsens Opdragelse. Den nye Mand havde

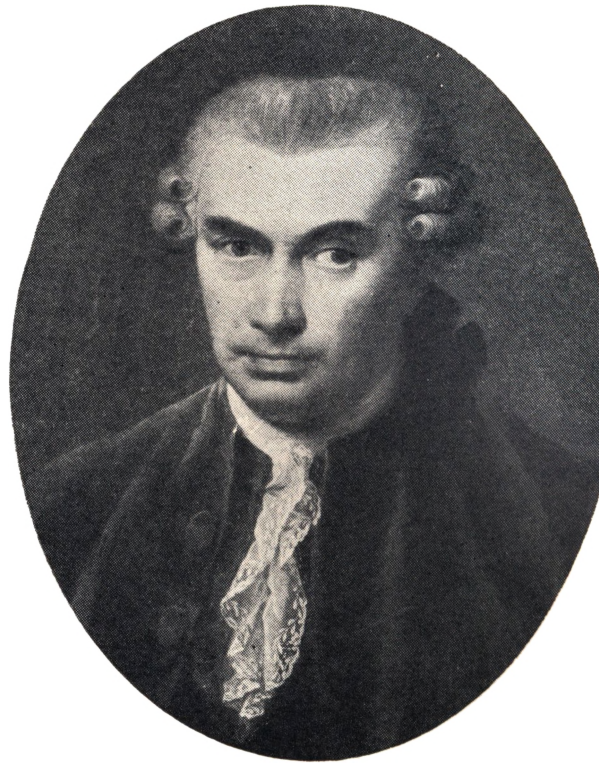

Livlægen, Konferensraad JOHANN JUST von BERGER 1723—1791
Malet af Jens Juel. Tilhører Hofjægermesterinde Hage, Oremandsgaard

Ry som en banebrydende Foregangsmand paa Fødselsteknikkens Omraade, men var, som Søn af en Tjenestemand ved det danske Gesandtskab i Wien, en af de Kirurger, hvem deres fornemme Overordnede tiltalte »han«. Som knyttet til Struensee blev han stævnet for Inkvisitionskommissionen, men blev erkendt i det væsentlige uskyldig.

J. J. von Bergers Venner frygtede for, at han blev afskediget, hvilket dog ikke skete.

Den 29. August 1770, den Dag, J. H. E. Bernstorff forlod Danmark for stedse, sendte hans Nevø ud til det gamle Bakkehus en let engelsk Vogn, som skulde køre ham til Korsør. Hans lille trofaste Venneskare, foruden Ber-

SARA MARGRETHE von RAMDOHR 1722—1780,
g. m. Johann Just von Berger
Malet af Jens Juel. Tilhører Hofjægermesterinde Hage, Oremandsgaard

ger bl. fl. Cramer og Niebuhr, var mødt for at sige deres Velgører og Ven et bevæget Farvel.

Ingen Sten er tilbage af Bergers Sommerhjem ved Søndermarken. Da han slog Bo derude, var der endnu bag Gaarden en stor Lyst- og Frugthave med mange Træer og velplantede Gange. I Tidens Smag var opsat et ottekantet Lysthus af Egetømmer, indvendig gibset som en Kuppel, tre Fag engelske Vinduer og to dobbelte Glasdøre, desuden to Lysthuse af Eg. Bag Haven laa et Vænge med en Tønde Lands Udsæd og en Allé med Lindetræer til Promenade. Paa Plankeværket var malet Prospekter.

I 1781 bestod Hovedbygningen af 2 Stokværk, Grundmur og Tegltag, 16 Fag lang og 7 Fod dyb. Fra Gaarden førte en Stentrappe ind til Værelserne. Ad en italiensk Trappe kom man op i de fem Værelser i 1' Etage. Havesalen var udstyret i Felter med Pilastre i hvidt og gult med malede Landskaber og Bybilleder i Felter samt en stor Kobberkakkelovn. Vinduerne gik gennem Huset til Kalvebodstrand og den modsatte Side ud mod Haven med en smuk Udsigt over Mark og Strand. I 2' Etage laa fem Værelser med Køkken. Udenfor stod en Sandstensstøtte med Solur. Under Bygningen laa to Kældre.

Hele Husets herskabelige Indretning tyder paa, at Grev Holstein i Modsætning til det mere jævnt borgerlige gamle Bakkehus har udset det nye til Sommerbolig.

Bergers Søn, Kaptajnlieutenant J. H. E. v. Berger ansøgte 1791 om Eftergivelse for et hans Fader under kgl. Garanti forundt Laan paa 5000 Sdl. imod 1' Prioritet i Bakkehuset. Han anførte, at hans Fader i 40 Aar havde ført de ovennævnte Journaler over alt, hvad der i hans Fag var forefaldet med enhver i Kongehuset. I 1793 solgte Berger det nye Bakkehus til den senere Statsminister Christian v. Brandt, Broder til den i 1772 henrettede Enevold Brandt.

Endnu i 1880 henlaa Bergers Bakkehus med sine gulkalkede hyggelige Længer, sine Linde- og Kastanieskygger som en landlig Idyl, indtil pengegraadige Byggespekulanter nedrev Hus og Have. De lod tilhøjre for Nedgangen i Alleen opføre et anmassende, knejsende Hus, der tog Luft og Lys fra Lavningen nedenfor og bidrog til at mindske den herlige Udsigt fra Frederiksberg Bakke udover Byen. Til venstre opmuredes en Lejekaserne, der i strafbar Hæslighed søger sin Lige.

Den Omstændighed, at Maleren Vilhelm Hammershøj først i Halvfemserne boede paa Ny Bakkehus og malede flere Interiørbilleder i Havesalen og Stuerne, førte til, at Paneler og Døre ved Nedrivningen blev udtaget og førtes til Kunstmusæet. Hammershøjs Billede af den saakaldte røde Sal findes i Hirschsprungs Museum.

Hvor skaanselsløst end alle Spor af J. J. von Bergers kulturbærende og gæstfrie Sommerhjem med dets Tonespil er udslettede, kan dog den, der har fulgt hans mindeværdige Livsbane, finde en Stemning fra hans Tid. Den maa søges i Genbostedet, det gamle Bakkehus, der nu er værnet af faste Mure og løvrige Træer. Paa Hovedstadens yderste Grænse er der indvundet en Frihedsplet for Skovens Fugle. Mellem Husets Hovedfløje breder sig en grøn Plæne, hvor en Skovdueflok Aar for Aar har fundet sig en Tumleplads.

Paa dette nære Hus, paa denne Plet mødte der et Syn for Lægen og Men-

neskevennen Berger. Da hans Døvhed i 1781 var taget saa stærkt til, at der kun naaede falske og spredte Toner til hans Øre, glædede han sig endnu ved at kunne høre Fuglene synge. Og foran det gamle Bakkehus staar der endnu en stynet Lind fra Bergers Tid, hvis høje Stub skyder langlige Grene og tætte Kviste, der former sig til en Krone og et lunt Hjemsted for Sang og Kvidder, i Dag som for snart to Hundrede Aar siden.

De Breve, Bernstorfferne har nedskrevet i 1771, præges af deres Savn af Raadgiveren og Husvennen Berger, der i Begyndelsen af August var rejst til sin Broder, hvis Gaard laa en Time fra Grevens Ejendom Dreilützow. Hans Ankomst imødesaa Bernstorff med megen Længsel. »Jeg glæder mig meget til at se ham; ikke blot ærer jeg ham som en Læge af ypperste Rang, hvis Raad man altid fandt villig, men jeg holder ogsaa af ham som en tro Ven.«

Grev Bernstorff døde 1772, dybt savnet af Berger, der senere stadigt var knyttet nærmere til hans Nevø og dennes Søskende.

Johan Vilhelm, hans ældste Søn, som han havde uddannet til at fortsætte sin Gerning som Læge og Filantrop, døde 29. Marts 1779, kun 25 Aar gammel. »Vor gode og redelige Berger,« skriver A. P. Bernstorff, »er bukket under for et voldsomt Tilbagefald i den Sygdom, der havde ramt ham. Han er bleven obduceret, og man har i Brystets Hulning fundet en Svulst, der indeholdt over otte Pund Materie. Dette hindrede hans Helbredelse og forvisser i hvert Fald hans Forældre om, at ingen som helst anden Aarsag kan have forvoldt det Tab, som de ikke nogensinde vil forvinde.«

De Breve, Berger har sendt til Bernstorffernes Ven, Joachim Wasserschlebe, i det sidste Aarti af sit Liv, viser hans nedtrykte Stemning ved Tabet af hans nærmeste og Klager over tiltagende Svagelighed. »Det vilde for mig være den største Ulykke, der kunde hænde mig i dette Liv, at skulle miste min Hustru, da jeg selv har et skrøbeligt Helbred, der ikke vil være i Stand til at bære et saa skæbnesvangert Slag.« (1779).

Den 11. Maj 1780 døde Bergers Hustru, Sara von Ramdohr, »en værdig Husmoder, rig paa Verdenserfaring, en dyb alvorlig Karakter, som hun forgæves søgte at skjule bag den selskabelige Tones Slør.«

I Begyndelsen af Juni var Charlotte Schubart, senere Grevinde Schimmelmann, i Besøg paa Bakkehuset. Bergers eneste Datter, Dorothea Lovise, var nu forlovet med *Hans Wilhelm von Warnstedt,* der da var Direktør for det kongelige Theater. Luxdorph har optegnet, at Berger da havde arvet 20,000

Rdlr., hvoraf han gav Halvdelen af Summen til Datteren i Medgift. Berger havde bestemt, at de efter Brylluppet skulde bo Sommer og Vinter hos Faderen og vilde benytte de Værelser i Prinsens Palæ, som Moderen havde beboet, i Stedet for den Bolig de skulde have paa Christiansborg. Frøken Schubart haabede, at Berger ikke blev skuffet med Hensyn til Datterens Valg af Warnstedt, hvis perverse Tilbøjelighed var velkendt. Den nye Husmoder ytrede, at Tonen i Stuerne skulde blive anderledes, fordi hendes Fader ikke yndede den i sin nuværende Form.

Statelig af Personlighed, uddannet som Diplomat og Officer, ledede han fra 1778 det kongelige Theater med stor Dygtighed og Indføling i dansk dramatisk Digtning. Født i Fredericia, dansk i Sprog og Tale fremhæver han selv sit jævne Bondegemyt, og i hans Breve spejler sig en stærk springsk Fantasi. Hans aabenbare Brøst, Dobbeltheden i hans sexuelle Liv, er letkendelig for hans Samtidige, skildret af hans uforsonlige Fjende, Forfatterinden Dorothea Biehl. I 1795 indgik han sit andet formelle Ægteskab med den 54-aarige *Johanne von Schilden,* hvis Søster var gift med Valentin von Berger. Udnævnt til Gesandt i Portugal forlod han paa sin Bryllupsdag København, og da han ti Aar senere vendte tilbage, døde hans Hustru samme Dag før et sidste Gensyn.

Selv har Warnstedt vedkendt sig at være Fader til den ypperlige Skuespiller Jørgen Frydendahl, hvem han stadig viste Omsorg og stod i skriftlig Forbindelse med.

I Oktober 1780 havde Berger den Sorg at miste sin Broder, *Johan Samuel.* A. P. Bernstorff skattede ham meget. »Han er et meget tænksomt Menneske, der har Takt i Sagerne og Evnen til at paakalde sig almindelig Tillid, men hans Helbred tillader ham ikke at blive i Rusland« (1775). Ved hans Død mindes Bernstorff ham i følgende Ord: »Vi har mistet den gode Berger i Dresden, den dygtigste Mand, vi havde i hans Klasse, og som var udset til at blive der saalænge Krigen varede og derefter til at arbejde i det udenrigske Departement.«

John Samuel von Berger fik 1761 Rejsepas sammen med Carl Adolph og Frederik Sigfred Baron Rantzau og fulgte 1762 i Oktober den danske Gesandt i Spanien, Larrey, til Spanien. I 1764 (24. August) blev han Legationssekretær i Wien, 1771 (20. Decbr.) i St. Petersborg og 1778 (27. Febr.) Chargé d'affaires i Dresden.

Det smertelige Tab, der ramte Berger i hans sidste Leveaar, da Synet og Hørelsen svigtede ham, var *Fru von Warnstedts* Død i 1788. Hun var en

ypperlig Klaverspillerinde, der især foredrog Bach, Haydn og Clementi med usædvanlig Kraft og Dybde. Han mistede »sin Alderdoms eneste Trøst og Støtte«. Grevinde S. Reventlow, Statsministerens Hustru, besøgte ham i hine Dage. »Jeg haaber,« hedder det, »at vor ærværdige Berger nu har tømt sine Lidelsers Maal her paa Jorden. Han var fattet og hengiven, jeg kunde kun trøste ham med Taarer. Berger har talt til mig om den Afdøde med den allerstørste Ømhed og med sand Begejstring. Han sagde: Jeg ærer Forsynets Veje; maaske var det en Lykke for den salige, at hun døde før mig. Ogsaa for min Døvhed takker jeg Gud; den har hindret mig i fuldt at nyde Omgangen med denne fortræffelige Kvinde. Jeg har ikke helt kunde følge alt, hvad hun sagde og gjorde; havde jeg kunnet det, hvor langt smerteligere maatte da ikke Savnet være mig, medens jeg nu lidt efter lidt er bleven vænnet dertil. Warnstedt vil blive hos Berger og alt forbliver paa samme Fod som før.«

Hvad der nu vides om J. J. Bergers private Færd, skyldes især Optegnelser af Grevinde *Louise Stolberg,* som i 30 Aar havde staaet ham nær og lærte ham at kende som Læge og Ven og »altid havde æret ham.«

»Var jeg rig eller en Fyrste,« skrev hun ved hans Død, »saa satte jeg den store, fromme Mand et Mindesmærke af parisk Marmor, — ikke til Ære for ham, thi hvad betyder for ham nu den ringe jordiske Ære — men for at samtidige og Efterslægt kunde blive mindet om hans Velgerninger og Dyder. Hvilken Kunstner formaar at rejse den gode Mand et værdigt Monument i Marmor og Kunst; Statuer og Attributer, Tropæer og Aarstal er kun til for Krigere og Regenter. Men Dit lyse Ørneblik, Du ædle Mand, der formaaede at spejde ud i Menneskehedens fjerneste og højeste Vidder, og dog kun saa paa Syge og Lidende, hvilke han, ikke blot som Læge, men som Menneske, som Kristen, lægede, trøstede, kvægede. Din, trods stor Svagelighed, Døvhed og Fare for Blindhed, trods Tab af Hustru, Børn, Brødre og Venner uafbrudte, muntre, rolige Virksomhed. Dine stærke og fine Følelser for alt Godt og Skønt, Din Mildhed, Gæstfrihed, Din Taalmodighed i Lidelser, i Ulykke, i Mangel og Trang — hvilken Kunstner formaar vel at mejsle disse, den gode Mands, den kristelige Læges levende Dyder i Marmor eller støbe dem i Malm?

EXAGIMUS MONUMENTUM AERE PERRENNIUS REGALI SITU PIRADIUM ALTIUS!

Og *Du* er Kunstneren, der skal rejse dette Minde, jeg har fundet paa, hør min Idé! Du skriver Bergers Navn over hvert Plejehus for Fattige eller Syge, som du ejer, saa at man i Fremtiden vilde kalde disse Huse, der før hed Spitaler, en *Berger*. Hvilket levende Minde om den Mand, for hvem nu hjælpeløse Fattige sørger, saavidt hans Virkekreds strakte sig.

Siden 1763 har Berger ikke haft nogen sund Dag; i det Aar blev han tidligt angrebet af Svimmelhed, fordi han havde vaaget saa mange Nætter hos Grevinde Fritze Moltke. I 1768 mistede han ved en Ildebrand alle sine Papirer om Natten, som han Aftenen forud havde fuldendt et vigtigt Værk, sin Faders Dagbog med Noter af ham selv. Jeg saa ham den Dag efter, da han smilende viste mig sine Spænder og andre Klædningsstykker, som var laant. Da Ilden rasede, som formodentlig hans egen Tjener havde paasat, bragte Folk, der styrtede gennem Flammerne, alt hvad der kunde reddes, i Sikkerhed hen i Rosenborg Have. Han boede i Gothersgade, skraas for Kongens Haves Port, med sine fire Børn, fødte 1754—61, og deres Informator Anton Christian Herbert fra Oldenborg. Her bragte Ukendte fra fjerne Kanter af Byen, mange Dage efter, Sager, som man troede stjaalne eller brændte. En Mand udmærkede sig, han holdt Orden ved Redningsarbejdet, og man troede han hørte til Husets Tjenerskab. Fru Berger spurgte Manden, hvem han var. Hans Øjne var fyldt med Taarer. »Min Søster var meget syg, men Livmedikus hjalp hende,« og saa løb han igen ind i det brændende Hus. Da det efter Branden blev bekendt, at der var gaaet vigtige Papirer tabt, søgte Folk og bragte ham uophørligt Stumper. Men forgæves. Manuskriptet var tabt, alt andet blev ham rigelig erstattet. Den Gang levede endnu Dronning Sophie Magdalene, Prinsesse Charlotte, den gamle Bernstorff og saamange andre, hvis Død har forringet hans Indkomster saameget.

Han havde to Brødre i Mecklenborg, og ham, der døde i Dresden, som han holdt særlig meget af — han har mistet dem alle tre. Sin Hustru, sin Søn, der skulde fortsætte hans Gerning som Læge, og sin Datter kunde hans Kunst ikke redde. Ved sin Hustrus Død mistede han al huslig Nydelse, hun var en fortræffelig Værtinde. Netop paa den Tid havde hans Svimmelhed og Døvhed taget saa stærkt til; saa fandt han paa at benytte Styrtebade ialt 72 Gange, uden at spore den mindste Lindring.

I 1771 besøgte han den ældre Bernstorff paa Wotersen, men da han kom

tilbage, blev han dødssyg, alle Læger kom skyndsomt og bestemte, at han ikke maatte aarelades. Om Natten vaagede Tode, Berger havde noget Feber. »Vil Han aarelade mig,« sagde Berger. Tode var noget betænkelig, saa paa den Syge og adlød. Øjeblikkelig lagde Sygdommens Heftighed sig.

Hvormange Syge tilsaa han ikke gratis, betalte endog for dem, og var det Haandværkere, saa gav han dem endog Forskud i Penge til atter at begynde deres Fag. »Thi,« sagde han mig engang, da jeg erfarede, at han havde forstrakt en Billedhugger med 500 Rdl., »det er ofte Pengemangel til atter at genoptage deres Virke, der forsinker eller umuliggør deres Helbredelse.« Hvilken Andel han havde i Frederiks Hospital, er bekendt, med hvilken Kærlighed og Troskab, med hvilken Venlighed han plejede Syge, med hvilket Overlæg han behandlede dem, med hvilken Fromhed han tiltalte dem, det ved enhver, der kendte ham. Musikken var hans Passion, og han blev døv. Som Læge læste han alt i sit Fag, ogsaa meget andet. Kl. 1 vendte han hjem efter sine Sygebsøg, saa skrev han om hver Patient det mærkværdigste, og hvad han havde forordnet. Hver Syg havde et Blad i hans Journal. Den øvrige Tid indtil Middag optoges af en Roman og en lystig Bog. Saaledes har jeg set ham læse Sternes: The Fool of quality, og andre lignende Bøger. Rehfeld og Tode kunde fortælle meget. De saa, hvor man ser den gode Mand stor, men den store Mand ofte lille.

Jeg gør mig bitre Bebrejdelser, thi jeg vidste, at han havde det knapt; havde jeg indsamlet forstandigt, kunde jeg vel have skaffet en 1000 Mark sammen, og de havde beredt ham en Glæde, og den Glæde havde nu kunnet trøste mig.

Jeg havde bedt Gustchen (Bernstorff), hvis mit Monument bliver til, da at lade de i Hospitalet plejede kalde: Bergers Vajser.

Om Kölpin vil jeg ikke sige noget; har han intet Tegn paa Panden, saa har han sikkert et i Hjertet, og slige Ulykkelige bør være Menneskene hellige for et højere Forum.«

Grev Ludvig Reventlow retter voldsomme Angreb paa Kölpin: »Ve, Ve over den afskyelige Kölpin, der har ham paa Samvittigheden, der vil ofre ham for sin dumdristige Ærgerrighed; han har dræbt ham.«

Efter deres Udsagn, som var omkring Berger, skriver Lægen Wendt, Reventlowernes Lærer og Ven, at han har lidt meget i Hovedet den sidste Nat, idet han jævnligt lagde sin Haand paa Issen. I de sidste to Dage talte han ikke mere, og Synet havde han ogsaa mistet, dog vel mere, fordi hans Øjenlaag var lukket af Svulster. Om Søndagen havde han ogsaa skrevet en Recept til

Grevinde Schlick i et særligt Tilfælde, hun led af, og som ingen uden han kendte. Man har ingen Udsagn om, at han ikke skulde være af fuld Bevidsthed, snarere har han, da han ikke talte mere, ladet forstaa, naar han kendte Folk paa andre Tegn. Gustchen saa ham endnu Tirsdag Aften Kl. 7, og han har genkendt hende.

Nogle Timer før hans Død stod Fraaden ham ud af Munden og Næsen, og han hensov Onsdag Formiddag Kl. halv 11. Hans Hoved blev aabnet, og paa et Sted fandt man en Art Svulst og ved Øret nogle Tegn paa Betændelse. Kanalerne, gennem hvilke den indsprøjtede Fugtighed skulde føre fra Aabningen til Næsen, var ganske tilstoppet, og man havde paa den anden Side af Kraniet gjort den samme Operation uden den mindste Virkning. De indre Dele af Legemet fandt man fuldstændig sunde.

Alt beviser, at Kölpin har henrettet den ædle fortræffelige Mand. Hvor rørende, at Berger ikke har villet tillade, at man foretog Forsøget med Operationen paa en anden levende, men kun lod undersøge Kadavere, for først at naa til Vished, om Kanalen mellem Øren og Næse virkelig existerede, og den fandtes. Berger var den første levende i København, paa hvem man har anvendt Operationen, og Erfaringerne andensteds fra er vel ogsaa kun enkelt, og som tilmed skal være sket ved et Tilfælde.

Med Callisen har Berger kun een Gang talt om denne Kurmetode, men saaledes, at han slet ikke har kunnet formode, at Berger tænkte paa sig.«

Ludvig Reventlow bad Grev Stolberg om at skrive en Beretning om den kære Berger i Hamburger Zeitung, og selv havde han skrevet om at faa en Buste eller Maske af ham. Callisen, hans Ven, var fuld af Følelse, Tak og Kærlighed til Berger og er overbevist om, at Operationen har dræbt ham. Reventlow blev altid bitter, naar han saa, at man gjorde saa lidt for denne herlige Mand, og at han ofte led Nød. Engang havde han haft den Ide, at Berger skulde ende sine Dage hos ham.

Varme Mindeord om Berger skrev ogsaa Wendt: »Aldrig vil hans Stilling kunde erstattes i alle Henseender, som den udfyldtes af ham. Det maa være en fortræffelig Mand, som han selv, der vil paatage sig at skrive hans Biografi og vel at mærke, saaledes som han fortjener det. Ser jeg ogsaa hen til saa manges Sundhed, som jeg elsker, og hvis tilforladeligste Skærm han var, kan jeg dog aldrig trøste mig til, at vi maa savne ham. Han oplivede Haab og Tillid, hvor han kom, og man kunde være rolig, ikke alene med Hensyn til forhaandenværende Tilstande, men ogsaa for hine, man kunde frygte for. Blid og følelsesfuld var han betænkt paa at lindre ethvert Besvær, enhver

Smerte, om han sikkert ikke var en Læge, der kurerede Symptomer uden at gaa til Bunds i Sygdommen, men han lettede den Syge i, hvad han formaaede uden at tabe Hovedgenstanden af Syne. Han var en af de første, som jeg lærte at kende, da jeg kom til Danmark.

At han besluttede sig til Operationen, forstaar jeg vel. Mangel paa Høreevne gjorde ham det yderst besværligt at passe sine Syge, og de nærmeste Slægtninge og Venner, med hvilke han omgikkes daglig og som forstod hans Blik, havde han mistet, thi i nogle Aar kunde han næsten ikke se mere med det ene Øje, og med det andet havde han ogsaa Vanskeligheder. Han frygtede altsaa for at blive blind og døv, og han greb derfor til et Middel, da han dog kunde se en Mulighed for at genvinde disse Sanser, men ganske vist ogsaa, at han kunde bukke under. Og dette endte alle hans Lidelser. For Kölpin har han altid haft en Slags Forkærlighed, hvorfor kan jeg virkelig ikke begribe. For at retfærdiggøre ham, har Berger behandlet Sagen skriftlig med ham. Kölpin siger da ganske vist, at det ikke har kunnet dræbe ham, men at han var død af en anden Sygdom.

»Der Fall Berger« omtales overalt i den otologiske Literatur som Aarsag til, at Opmejslingen af Tindingebenet, der nylig var bleven anbefalet som høreforbedrende Operation, blev opgivet, for først sent i det 19. Aarhundrede at genvinde sin berettigede Plads indenfor Otokirurgien. I 1884 holdt Dr. Wilh. Meyer ved den internationale Lægekreds i København et Foredrag om »Der Fall Berger« paa Grundlag af den om Operationen fremkomne samtidige Litteratur og paaviste Tilfældets historiske Betydning for Otokirurgien. Fra mange Sider dømtes Kölpin strengt for at have opereret paa fejle Indikationer, og at hans Operation og Efterbehandling var urigtig gennemført. Herimod gjorde andre gældende, at Operationen var udført dadelfrit, og at den efterfølgende Sygdom var en tilfældig Komplikation. Kun Tilvejebringelsen af Bergers Kranium kunde tænkes at give Oplysninger om Operationens rigtige eller urigtige Udførelse.

Da Undervisningsministeriet i Foraaret 1912 overdrog mig Tilsynet med Udrensningen af de gamle Begravelseskrypter under Christianskirken paa Christianshavn, havde jeg med Kendskab til den foranførte Litteratur min Opmærksomhed henvendt paa den herværende von Bergerske Gravkælder. Samtlige Lig var opløst i en leret Masse. Et paa langs gennemsavet Kranium, hvis tvende Dele laa hver for sig maatte have tilhørt J. J. von Berger. Med indhentet lægekyndig Bistand blev det omhyggeligt renset. Professor E. Schmiegelow foretog derefter en grundig Undersøgelse af Hovedskallens to

Dele, som viste, at Døden ikke skyldtes en teknisk Fejl fra Kölpins Side. Dette »højst interessante Documentum humanum til Mastoidaloperationens Historie« indlemmedes, omgivet af Spejlglas i Rigshospitalets otolaryngologiske Samling. De øvrige Skeletrester fra Hvælvingen samledes i en Kiste, som nedsattes paa Kirkegaarden, og en Marmorplade anbragtes over Graven med en Indskrift til Minde om Livlægen, Konferensraad Johan Just von Berger.

Johan Just von Berger var en udpræget familiekær Mand, og det var hans Maal at knytte sine Brødre her til Landet ved at skaffe dem Indfødsret og danske Adelspatenter. I Ansøgningerne herom har han vedlagt en retslig bekræftet Afskrift af det kejserlige Rigsadelsbrev for hans Slægt. Ved A. P. Bernstorffs Indflydelse fik han Naturalisationsbreve for sig, sine Brødre Etatsraad *Johan Samuel v. Berger* og Major ved det fyenske Regiment *Valentin v. Berger* samt for Regimentskvartermester ved de vestindiske Tropper *Fridrich George von Berger,* »min Farbroders Søn, paa de samme Vilkaar som den mig og mine Brødre er mig bevilget.« Denne var ugift, men havde af en Forbindelse med en Indfødt Datteren *Elisabeth von Berger.* (Se S. 32). Berger bemærker, at han og hans Brødre har tilsammen tilført Danmark 70—80000 Rdl. De i nyt Dansk Adelslexikon om Brødrene Berger meddelte Oplysninger er helt urigtige.

VALENTIN von BERGER

Som Husarregimentets mangeaarige og udmærkede Chef bør Valentin von Berger mindes i den danske Hærs Historie, skønt hans første militærkyndige Biograf end ikke nævner ham i Forbindelse med Korpset. Heldigvis har J. G. Rist i sine Livserindringer givet et smukt og troværdigt Personbillede af denne stolte og stramme Officer.

»General von Berger var en Mand, som det maatte være en Vinding for hvert ungt Menneske at have kendt. Fra hanoveransk Tjeneste, hvor hans Familie altid havde talt agtede Navne, var han tidlig indtraadt som dansk Officer og snart bleven fuldstændig hjemmehørende hos os. En høj og slank, fuldtud militær Skikkelse og Holdning udmærkede ham endnu i den senere Alder. Kort for Hovedet, streng i sine Krav til Tjenesten var han dog af højst elskværdig og munter Selskabstone og mer end sædvanlig Dannelse, saaledes som han kendtes paa Grænsen af de tres Aar. Han miskendte hverken en skarp eller ironisk fremsat Dom, ejheller en tilladelig Form for Uaf-

hængigheden i det daglige Livs Forhold. Det var en Lyst at se den gamle føre sit Regiment; han og Korpset syntes at være stolte af hinanden.

Sønnernes Venner var Generalen altid hjertelig velkommen. Ved sit velbesatte Bord, ved en udvalgt Drik lod han de unge bestaa Prøven, om ogsaa Hovedet og Haanden var sikre ved Ridtet hjem i den mørke Nat. Udygtighed paa hvilketsomhelst Omraade var ham imod. Han plejede at betegne Manglen generisk, at benytte sig af Udtrykket »Trompeter«, en drøj Kendelse for den, der fik den, og uigenkaldelig. Det forstaar sig, at for ham gaves der ogsaa civile og uberedne Trompetere.«

Vidt forskellig fra Berger var hans Hustru *Anna Elisabeth von Schilden,* »hvis milde Sans og fine Forstand hældede over til en Art trist Stemning, der i de bedste Naturer, i Mangel af Livsaandernes lysere Stemning, snarere synes at have sit Udspring i en finfølende Ulempelighed end i egentlig Beklemthed.«

Af de i 1785 oprettede to Husarkorps, hvert paa to Eskadroner, blev det første tildelt Valentin von Berger. Som Chef fik han Garnison med Stab og Liveskadron paa Jægersborg. I 1788 blev de to Husarkorps slaaet sammen til et Husarregiment med Berger som Chef. Aaret efter blev han virkelig Oberst og i 1795 Generalmajor af Kavalleriet. I 1797 blev der oprettet en Exercerskole ved Regimentet paa Jægersborg, som holdt sig her lidt over 100 Aar. Husarkorpset udmærkede sig i Fægtninger ved Mod og Tapperhed, deres gode Disciplin og uovertrufne Færdighed i Sablens Brug.

Berger blev i 1803 hvid Ridder, 1810 Generallieutenant og i 1812 Divisionsgeneral. Valentin von Berger døde 29. Juli 1813 paa Jægersborg og oplevede ikke Slaget ved Sehested (10. Dec.) og andre for Husarkorpset hæderlige Kampe. Som den sidste, der blev begravet i Gentofte Kirke, hensattes hans Kiste under Orglet. Han efterlod, sagdes der, 16 pd. rent Guld.

J. G. Rist har givet et Billede af den gamle Husargenerals to Sønner Erich og Ludvig.

»Længe før Erich Bergers Komme til Danmark havde jeg hastet med at gøre hans Broder *Ludvigs* Bekendtskab. Ligesom hos Erich fandt jeg hos ham et Hjerte af pure Guld, uden Pynt, Falskhed og Forfængelighed, som det vel sjældent har banket i et af de smukkeste og rankeste unge Husarofficerers Bryst. Ludvig Berger var jævnaarig med mig, af et stille, bly og ømt Sind, men var under sin Fader, en gammel, streng og klog Husargenerals Vejledning blevet uddannet til en af de dygtigste Soldater. Dengang var han helt optaget af sit Fag og sin Hest. Tillige blød og beskeden som en ung Pige,

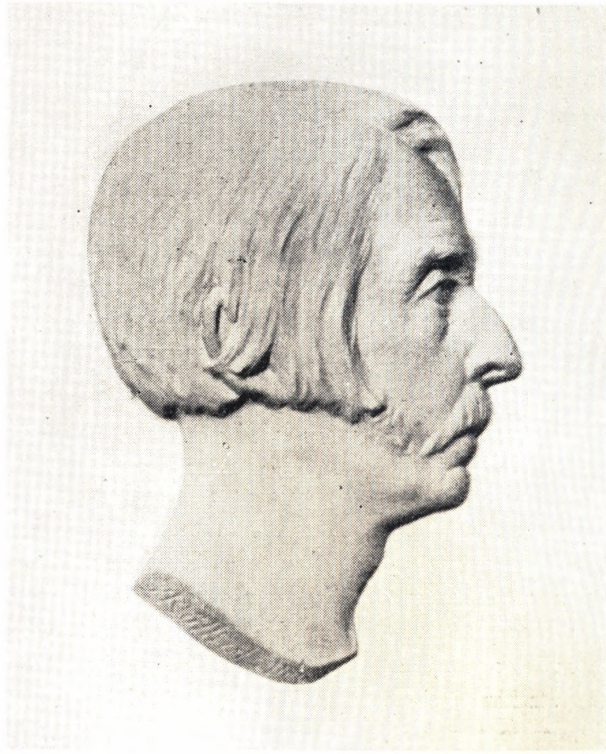

Generalmajor ERNST LUDVIG von BERGER 1775—1851
Relief. Halsted Kloster, Juellinge

higende efter al højere Dannelse og stræbende og kæmpende med en Sjæl, der kun styrede mod det ædle. Han laa i Kvarter i Jægersborg, hvorfor vi ikke kom ofte sammen om Vinteren, men gerne besøgte hinanden om Sommeren. Den gamle General, hvis ældste Søn ofte fik ham til at ryste paa Hovedet, var mig velsindet; han førte et fortræffeligt Bord og krydrede ofte Opdækningen med en ligesaa skarp som rigtig Dom om Sager og Mennesker, hvis Svagheder jeg kendte. Jeg omgikkes gerne med de brave Husarer, thi Regimentet udmærkede sig ved Officerernes Aaand og Holdning fremfor de andre Korps.«

Den ældste Søn (Erich) skyldte Opholdet i Stabskvarteret for Husarerne den ikke ligegyldige Egenskab som dristig og behændig Rytter.

SOPHIE CAROLINE
Comtesse KRAG-JUEL-VIND-FRIJS 1782—1808
g. m. Ernst Ludvig von Berger
Halsted Kloster, Juellinge

General von Berger maatte efter Frederik VI's Befaling paa franskallieret Side i Maj 1809 med sit Regiment tage Del i Angrebet paa Stralsund, der var indtaget af Ferdinand v. Schill, den første Frihedskæmper mod Napoleon i Preussens fuldstændige Nederlag. Et dansk-hollandsk Korps med Bergers Eskadroner rykkede ind i Byen, og to af hans Husarer, senere belønnet med Sølvkorset af Dannebrogsordenen, saarede Schill. Der opstod en vild Gadekamp, i hvilken denne paa en barbarisk Maade blev dræbt af Hollænderne.

Fra denne Begivenhed stammer Preussens første Bitterhed mod Danmark, som den er ytret i E. M. Arndts vidtkendte Digt »Das Lied von Schill«.

JOHAN ERICH von BERGER

Han fødtes 1772 i Faaborg, hvor Faderen var Eskadronchef ved de fyenske Dragoner. Med 16 Aar blev han Student ved Københavns Universitet og, udset til den diplomatiske Løbebane, tog han juridisk Examen. I Sommeren 1791 kom han til Göttingen for at uddannes under den berømte Retslærde Professor Spittlers Vejledning, blev i 1792 immatrikuleret i Kiel og i 1793 i Jena. Hans Fordybelse i Filosofien havde da fortrængt hans Pligtstudium Retsvidenskaben, og særlig dyrkede han Kants Skrifter, tilskyndet af Professor Reinhold, der dog snart valgte sig en anden Lærestol i Kiel og afløstes af Fichte, hvis Forelæsninger paavirkede Berger stærkt og bragte ham i saa nært Forhold til Filosofen, at han stod Fadder til hans Søn. Vendt tilbage til København udgav han paa Dansk et Flyveskrift med den aktuelle Titel »Dagens Anliggender«, der udkom i to Oplag, oversattes til Tysk, og som dels vakte megen Forargelse, dels Begejstring. Hovedtanken er, at de gode Følger, den franske Revolution havde sat, og de nyeste tyske Fornuftfortolkeres Skrifter burde læses i Danmark. Hvorledes Skriftet optoges herhjemme, ses af følgende Udtalelser af liberalt indstillede Læsere: »Det bruser og gærer endnu mægtigt i den unge Berger ligesom i hans dristige Skrift. Jeg tiltror ham et godt Hjerte og de bedste Hensigter. Naar hans Dømmekraft modnes, vil det øvrige blive gjort, naar han har læst mere og finder, at alt ikke er saa nyt, som det forekommer ham. Nu hænger han med hele sit Hjerte ved Fichte.« (A. Hennings). »Berger, en udmærket ung Mand, har udgivet et meget godt, men ogsaa meget dristigt skrevet Skrift. Professorerne skænder paa denne *unge* Mand, hvilket er hans største Forbrydelse. Hans Bog er oversat saa elendigt, hvad der bedrøver ham meget. Paa Dansk har man endnu ikke sagt sligt, og man maa ikke glemme, at Fichte har skrevet *paa Tysk*. De, som foregiver at misforstaa Berger, er mere at dadle end de, der ærlig er stødt over det nye i hans Ideer, alligevel er hans egne Motiver rene.« (Charlotte Schimmelmann).

Paa Slottet Bordesholm ved Kiel havde Grev *Holck* sin Embedsbolig som Amtmand over Bordesholm, Neumünster og Cronshagen, kendt i dansk Hofhistorie som Deltager i Christian VII's Ungdomsforvildelser og afgaaet i Unaade som Hofmarskal og Geheimekonferensraad. Nu levede han en patriarkalsk Tilværelse, almindelig afholdt af Befolkningen, venlig og rundhaandet gæstfri; men plaget af Kreditorer.

Blandt Grev Holcks Børn var Datteren *Anna,* »æret af hele Holsten som den skønne Højs gode Genius.« Digterne hyldede hendes Skønhed og Aand. Baggesen fejrede hende med et kønt tysk Digt »An Röschen« paa hendes 18

Aars Fødselsdag 27. Maj 1796, og et meget venskabeligt Brev til hende er trykt i hans »Briefwechsel«. Han havde døbt hende og hendes Kusiner *Benedicte* og *Christiane v. Qualen,* Kløverbladet, der opdroges paa Bordesholm »det gyldne ABC«. Ogsaa Rist har sværmet for Anna Holck og banede Vej for Erich Bergers Følelser for hende. Han bekender, at hans Hjerte bankede en Smule, da de to Venner skulde se hende for første Gang. »Blond, snehvid, bleg, som en Lysalf, saa mild og let traadte hun os imøde. Der gives jo Ansigtstræk, som simpelthen ikke lader os i nogen Tvivl om det Indre. Saaledes var ogsaa Annas blaa Øjne virkelig Udtryk for den rene, rolige Sjæl, der endnu (1813) boer i den, og som ikke kan blive foruroliget af nogen Sorg eller Tvivl. Og naar jeg tænkte paa min Ven Bergers rene og fromme Sind, sagde jeg med indre Overbevisning: »Anna vilde være den rigtige Kone for Dig.« Ordene var profetiske; han undslog sig ganske vist den Gang drabeligt. Men han har tilstaaet, at hun da straks havde gjort et uudsletteligt Indtryk paa ham, og saa er hun da ogsaa nogle Aar senere blevet hans Hustru og deler endnu med ham den Velsignelse af alle gode Gaver, som et Menneske kan yde sin Lige.«

I Juni 1798 kom Erich Berger til Kiel, grebet af Rosseaus Drømme om Livet i Naturen og at søge Lykken i Landbruget. Aaret efter flyttede han til Flotbeck nær ved Hamborg for at lære Jorddyrkningen theoretisk og praktisk at kende. Han ønskede at leve og dø sammen med sin Broder Ludvig og J. G. Rist. De skulde tilsammen købe Land i Holsten, pløje og saa og drive allehaande Kunster og Fag, drage ordentlige Folk til og danne en lille Fristat. Bergers Fader holdt vedblivende paa, at han skulde gaa Embedsvejen, og i 1800 ansattes han som Auskultant i Rentekammeret. Han deltog i Oprettelsen af Livjægerkorpset og var i København under Slaget paa Rheden, opgav sin Funktion og vendte derefter tilbage til Holsten. I 1802 blev han Kaptajn af Armeen og ansat i slesvigske Landeværns Regiment, 1808 à la suite og afskediget i Naade.

I Sommeren 1800 blev Forlovelsen deklareret mellem Erich v. Berger og Anna Holck, »den blideste og elskeligste Skabning, jeg nogensinde har kendt«, som Grevinde Reventlow lovpriser hende. For Midler, Berger havde arvet efter sin Moder, købte han Gaarden Seekamp og fejrede sit Bryllup.

De to Landbrugsfæller, Berger havde ønsket sig, gik over i Statstjenesten, men i deres Sted kom andre af hans Jævnaarige, der delte hans Forkærlighed for Landlivet. Skønt begge borgerlige og af beskeden Herkomst var de aandsvakte og havde, takket være den Standsfrihed, der begyndte at ytre sig i det

ny Aarhundrede, ægtet Kvinder af Landets Adel, der delte deres Mænds Kærlighed til Jordbruget og blev dem gode og livsglade Hustruer. »En vis Drift efter Uafhængighed, en Tilbøjelighed til at hengive sig til egne Interesser, fik disse Mænd til at se bort fra alle Statsstillinger, for at leve i stille Ensomhed.« (Steffens).

Tilemann Müller (1770—1829), en Skolelærersøn fra Franken, havde købt en Gaard i Arrild og holdt i 1799 i Bordesholm Bryllup med Christiane von Qualen, Datter af Geheimeraad F. C. v. Qualen. Ikke langt fra dem boede *August Ludvig Hülsen* fra Brandenburg (1766—1809), der havde studeret i Halle, Kiel og Jena. I 1806 ægtede han Frederikke Christine Sophie Wibel von Wibelsheim, en Advokats Datter, og Søster til den, der var gift med Grev Adam Moltke, Baggesens og Niebuhrs Ven. En fjerde i det naturelskende Vennekløver var Ditmarskeren, Husfoged i Flensborg, *N. von Thaden.* Rist besøgte i 1813 Tilemann Müller i Arild i hans lille, synligt forfaldne Hus med de lave Vinduer, der ikke lod ane den frankiske Digter og den engang saa fejrede Christiane. Han beundrede Rørigheden hos den ømt og blidt opdragne Kvinde, der fandt sig til Rette i den groveste og slidsomste Husgerning. Den oversteg hendes Kræfter, og alligevel viste hun sig altid for Manden og Vennerne med et muntert Ansigt og godt Humør.

Ret tidligt blev Berger klar paa Landbrugets Besværligheder og Skuffelser og ansatte en Inspektør paa Seekamp. Fra 1807 sluttede han sig mere og mere til den lærde Verden.

I 1808 udgav Berger sit første store filosofiske Arbejde »Philosophische Darstellung der Harmonie des Weltalts«, paavirket af Schelling og Steffens. Samtidig udtalte han sig til Fichte om, at siden han havde dyrket Ceres, var det høje Ideal af menneskelig Erkendelse og Daadskraft, som Fichtes Stemme engang saa levende vakte i ham, aldrig veget fra hans Aand. Schellings Blik i Naturen havde dog ogsaa aabnet ham herlige og nye Udsigter, og han mente, at Schellings Aand var saa beslægtet med Fichtes, at han med stor Glæde ventede en Erklæring om forstaaende Overensstemmelse. Først to Aar senere svarede Fichte i djærve Ord, at han ikke kunde indgaa i den af Berger ventede Forening. Schelling og hans Skole havde i Bund og Grund genindført det Onde i den tilbageskridende Tids Virkninger.

Bergers filosofiske Hovedarbejde blev hans Værk »Allgemeine Grundzüge der Wissenschaft« 1817—27.

Den sommerlige Ensformighed i Livet paa Seekamp, den stille Gaard, paa alle Sider værnet af landlige Hegn, har J. G. Rist gengivet i Omtalen af sit

Besøg hos Ægteparret Berger i 1823. Snart slentrede man ud til den blaa Østersø neden for den stejle Sandkyst, som med sit blide Bølgeslag indbød til Drømme og Tysthed. Eller man sad i den halvt misrøgtede Have og læste til Afveksling et og andet højt. Et Udflugtssted var den nærliggende Fæstning Friedrichsort, »den kedsomste lille Plet paa Jorden.«

Det akademiske og selskabelige Liv i Kiel bragte Afvexling efter Sommertidens Stilstand. Berger udnævntes til Etatsraad, blev 1814 Professor ordinarius i Filosofi, fik Aaret efter Æresdoktordiplomet, blev 1826 Professor i Astronomien, men holdt efter Reinholds Død i 1828 kun Forelæsninger i Filosofi.

Bergers seneste Berøring med danske Forhold hændte i 1822, da han som Rektor indsatte J. L. Heiberg til Lektor i Kiel, en Stilling, der var oprettet for at styrke Danskheden i Sydslesvig. Han banede Vejen for Heibergs Kendskab til Hegel, »den udmærkede Mand, der havde bragt Filosofien til et højere Standpunkt.«

Erich Berger døde i 1833, tres Aar gammel, og hans Hustru to Aar efter ham.

Erich Berger er vel den mest dragende Skikkelse blandt Revolutionsaarenes Unge herhjemme, i sin idealistiske betonede Kamp for Menneskerettigheder, for Aandsfrihed og Selvtænkning. Han nærede den ubetvingelige Længsel *efter* Frihed, men han saa kun Statens *ene* Udslag, nemlig Begrænsningen af Friheden, men hvad der siden igen forsoner de fleste med dens Indskrænkning til den enkeltes Fordel, rørte ham ikke, fordi han intet krævede for sig uden netop denne Frihed.

Som en Ven af ham har sagt: »var og blev han en Fremmed paa denne Jord«. Lykkelig var han vel aldrig, end ikke i Samlivet med »sit Livs inderligt elskede«. Bergers Breve fra hans senere Aar er stemte af en voksende Tungsindighed, der endog kan ytre sig i Længsel efter Livets Afslutning.

Saa sent som i 1827 skrev J. E. Berger til P. Hjort: »Født Dansk og med et Hjerte, der altid endnu føler varmt for Danmarks — især aandelige — Vel og Hæder, tager jeg levende Del i Danskes videnskabelige Idræt og Bestræbelser, og glædes derfor og af Hr. Prof. Flor at erfare, hvorlunde mine Arbejder, skiønt skrevne i det tydske (mine Fædres) Sprog, ogsaa i Danmark havde fundet Venner.« Mod Slutningen af 1830 udtaler Berger i et Brev til sin Ven, den som flittig og dygtig Oversætter bekendte J. L. Gries, at det »er begyndt at blive næsten en Smule uroligt overalt i Landet« i Bestræbelserne for at skaffe en frisindet Statsforfatning i Hertugdømmerne. Navnlig fra Kiel sendes der Adresser om Indførelse af en Stændersamling, »hvilket vil sætte vor med Rette elskede Konge i ikke ringe Forlegenhed.« Han vilde gaa

dobbelt priset og elsket til sine Fædre, hvis han kunde tænke og virkeliggøre Tanken. Kongens eneste Livsmaal er at skabe Lykke for sit Folk. Til Byraadet i Kiel er der fra en saakaldt Deputeretforsamling indgaaet en Petition med henved 250 Underskrifter, ogsaa fra Akademikere, som Berger ikke har paategnet, fordi han ansaa Adressen for anmassende. Studenterne i Kiel burde mere roses end dadles, da de nu fortrinsvis er flittigere og meget anstændigere end forhen.«

Erich Berger blev ikke nogen banebrydende Aand i sin Videnskab. Han var en receptiv Begavelse, vag, ubestemt og eftertænksom af Naturen, men for den akademiske Ungdom stod han som den fornemme, tro og hjælpsomme Lærer.

Nutiden har ikke helt glemt ham. Johannes Gehring har i 1897 i Erlangen disputeret for Doktorgraden med Afhandlingen »Die Religionsphilosophie J. E. von Bergers«. Skriftet slutter med den Thesis, at Bergers Religionsfilosofi ikke, som han selv mente, var en »Theismus der unendlichen Liebe«, men er en *Panentheismus,* hvorved han vilde undgaa Pantheismens og Rationalismens Ensidigheder. Lys over Bergers Livslære giver ogsaa to Disputatser om hans Ven Hülsen. K. Obenauers »August Ludvig Hülsen, seine Schriften und seine Beziehungen zur Romantik« (München 1910), og Willy Flitners »August Ludvig Hülsen und der Bund der Freien Männer« (Jena 1913).

FRIDRICH GEORGE VON BERGER

Han døde d. 5. Febr. 1804 paa Sct. Croix og synes at være 65 Aar, hvoraf de sidste 40 Aar uden Afbrydelser ved Hjemrejser var tilbragt paa Dansk Vestindien. Etatsraad Berg kautionerede for ham med 6000 Rdlr., der indleveredes d. 5. Oktober 1775. I 1800 nævnes, at han har været 24 Aar paa Øerne, og han skulde saaledes være kommet ud 1776. Den 23. Juli 1800 ansøgte han om Gagetillæg, grundet paa at han i 8 Aar have været konstitueret Auktionsforvalter, men nu havde Byfogeden overtaget Embedet.

Ved Datteren Elisabeths Søn Daab Jacob Nicolai Nygaard stod han Fadder i 1803. Han oprettede 3. Feb. 1804 i Overvær af Notarius publicus J. M. Magens, skøndt syg og sengeliggende, men ved sine Sansers fulde Brug sit Testamente. Det Hus, han ejede og boede i, Østergade Nr. 66 i Christianssted, tilskrev han sin Datter *Johanne Caroline* til urokkelig Ejendom, tilligemed et emailleret Guldur med Guldkæde og tre Negre (Slaver). Skulde Huset med Samtykke af Testamentets Executorer sælges, vilde Beløbet være at dele mellem Johanne Caroline og hans med kulørte Fruentimmere avlede

Formentlig Regimentskvartermester FRIDRICH GEORGE von BERGER, død 1804
Malet af Jens Juel Tilhører Baronesse Raben, født Konow

syv Børn. Som Arvinger til det tiloversblevne af Boet indsattes Frimulatinden Wilhelmine Parriot og hans ældste Datter *Lovisa Charlotte.*

Til sine Søskende i Hannover, Søsteren *Charlotte Lovisa,* hvis Navne den sidstnævnte fik, og Brødrene *Johannes August* og *Andrea Gottfried von Berger* i Hannover, skænkede han hver 25 Rdl. dansk-vestindisk Kurant og en ligesaa stor Sum til den danske Kirke i Christiansted.

Kgl. og kurfyrstelig Hofmedikus Johan Gottfried von Berger havde med Johanna Sophia Kräusel, Datter af Borgmester i Prettin, Sønnen

Johann Gottfried, f. 1726 i Torgau, døbt 26. Nov., legitimeret, kalder Livlæge J. J. von Berger sin Onkel, 1774 yngste Sekondltnt. ved Garnisonskompagniet i Nyborg, † 27. Juni 1782 i Nyborg. Gift 11. Sept. 1776 smst. m. Birgitta Helene Holst, f. Skærtorsdag 1731 i Haderslev, † 1792.

STAMRÆKKE
OVER
FAMILIEN von BERGER

Første Slægtled:

Johann Heinrich Ritter und Edler Herr von Berger, f. 19. Jan. 1657 i Gera, † 25. Nov. 1732 i Wien, Ejer af Nieben og Woltersdorf, Professor i Wittenberg, Rigshofraad i Wien, Medlem af det rigsumiddelbare Ridderskab i Franken, Schwaben og ved Rhinen. Gift 8. Nov. 1684 m. Maria Sophia Jacobi fra Dresden. — Sønner:

Andet Slægtled:

1. *Johann Samuel,* f. 16. Aug. 1691, † 17. Sept. 1757; Dr. med., Livlæge i Celle, virk. kejserlig Hofraad. Gift 1. Gang 13. Sept. 1723 med Juliane Clara von Speyermann † 1725; 2. Gang m. Margrete Louise von Ramdohr, f. 8. Okt. 1708, † 10. Jan. 1790. — Børn: Tredje Slægtled I.

2. *Johann Heinrich August,* f. 27. Aug. 1702 i Wittenberg, † 6. Juli 1770 i Celle, kurfyrstelig braunschweig-lüneburgsk Geheimejustitsraad i Celle, Sendebud i Wien. Gift 3. Sept. 1730 paa Stolzenau m. Luise Maria Sara von Hugo, f. 23. Juli 1714 paa Drübber, † 10. April 1789 i Celle. — Søn: Tredje Slægtled II.

Tredje Slægtled I:

J. S. von Bergers Børn af 1. Ægteskab:

1. *Johann Chilian Just.* f. 8. Dec. 1723 i Celle, døbt d. 9. s. M., 1745 Dr. med. i Göttingen, 1751 Livmedikus hos Kong Frederik V. og Medlem af Direktionen for Frederiks Hospital, 1769—84 af Kommissionen for Inokulationsanstalten, 1772 for Plejeanstalten, 1768 Etatsraad, 1774 kgl. Livlæge, 1776 Rang med Konferensraader, s. A. (9. Maj) naturaliseret som dansk Adelsmand, † 16. Marts 1791 i København, begr. i Christians Kirke. Gift 21. Sept. 1751 paa Drübber (Dröverden S.) i Hannover m. Sara Margrethe von Ramdohr (F: kurfyrstelig hannoveransk Hof- og Lensraad i Celle, Georg Vilhelm v. R. til Drübber og Louise Clamer von Clausbruch) f. 1722 † 11. Maj 1780 i København. — Børn: Fjerde Slægtled I.

2. *Gottfried Otto,* f. 26. Jan. 1725 i Celle, Justitsraad i Stade; gift 15. Sept. 1762 m. Agnes Louise Dorothea von Ramdohr, f. 1. Dec. 1742 † 1812.

J. S. von Bergers Børn af andet Ægteskab:

3. *Christoph Vilhelm,* f. 1726 i Celle, døbt 24. Okt., † 11. Sept. 1763, Dr. med. Hofmedikus i Celle; gift m. Johanne Friederikke von Starten (g. Hugo), f. 1732, † 1763. — Datter: Fjerde Slægtled II.

4. *Friedrich Ludvig,* f. 1728 i Celle, døbt 8. Nov.

5. *August Gottlieb,* f. 1730 i Celle, døbt 6. Aug.; Auskultant ved Regeringskancelliet i Oldenburg, 1756 (28. Maj) Regeringsraad, 1764 (24. Dec.) Justitsraad, 1773 (11. Nov.) Etatsraad; † 28. Jan. 1807. Gift 1. Nov. 1776 m. Albertina Agnes von Schilden, f. 1745, † 1. April 1826.

6. *Heinrich Albert,* f. 1731, † 13. Marts 1781, kurfyrstelig hannoveransk Raad i Ratzeburg; gift 5. Dec. 1760 m. Ernestine von Schilden, † 20. April 1806.

7. *Johan Samuel,* f. 17. Juli 1738; 1761 Sekretær i Tyske Kancelli, rejste s. A. udenlands med Carl Adolph og Frederik Sigfred Rantzau, 1762 Legationssekretær i Madrid, 1767 i Wien, 1770 Legationsraad, 1771 Legationssekretær i St. Petersborg, 1773 Etatsraad, 1776 (9. Maj) naturaliseret som dansk Adelsmand, 1778 Chargé d'affaires i Dresden, † smst. 21. Okt. 1780. — Ugift.

8. *Valentin,* f. 10. Nov. 1739 i Celle; Ltnt. i hannoveransk Tjeneste, 1764 Sekondkapt. i fyenske hvervede Dragonregiment, 1765 Eskadronchef, 1766 Fløjadjutant hos Kongen, 1776 Tertsmajor, s. A. naturaliseret som dansk Adelsmand, 1777 Premiermajor, 1779 Oberstltnt. af Kav., 1780 Eskadronchef ved Husarregt., 1785 Kmdr. for 1' Husarkorps, 1788 for Husarregimentet, 1789 virk. Oberst og Chef for Husarerne, 1795 Generalmajor, 1803 hvid Ridder, 1810 Generalltnt., 1812 Divisionsgeneral, 1813 Dannebrogsmand, † 29. Juli 1813, begr. i Gentofte Kirke. Gift 1770 m. Anna Elisabeth von Schilden (F: Johan Erich v. S. til Altenkoog og Giessensand), f. 5. Maj 1745 i Hamborg, † 10. Juli 1787 paa Jægersborg. — Børn: Fjerde Slægtled III.

Tredje Slægtled II:

Johann Heinrich August von Bergers Søn med Louise Sara von Hugo:

Fridrich George, 1775 Regimentskvartermester paa St. Croix, naturaliseret 28. Jan. 1777, blev 1780 Kæmner og Pakhusforvalter, 1792 Proviant-, Ammunitions- og Materialforvalter i Christianssted, 1793 Kasserer, † 5. Febr. 1804 paa St. Croix. — Datter: Fjerde Slægtled IV.

Fjerde Slægtled:

I.

Konferensraad, kgl. Livmedikus Johann Chilian Just von Bergers Børn med Sara Margrethe von Ramdohr:

1. *Johan Vilhelm,* f. 26. Nov. 1754 i København, gik i Skole i Grimme i Sachsen, 1773 Student, 1775 fulgte med O. F. Müller til Norge, 1776 cand. med., studerede 1776 Botanik i Uppsala, † 29. Marts 1779 i København, begr. i Christians Kirke. — Ugift.

2. *Dorothea Louise,* f. 31. Okt. 1755 i København, døbt 3. Nov. i Slotskirken, † 19. Dec. 1788 smst., gift 6. Okt. 1780 smst. m. Kammerherre, Generaladjudant, Chef for det kgl. Theater og Kapel, Overceremonimester Hans Vilhelm v. Warnstedt, f. 15. Sept. 1743 i Fredericia, † 20. Okt. 1817 i København. (Gift 2' 23. Sept. 1795 i Kiel m Johanne von Schilden, f. 1741, † 28. Aug. 1805).

3. *Johan Hartvig Ernst,* f. 8. Maj 1757 i København, 1768 Kadet, 1775 Sek.ltnt., 1781 Premltnt., 1789 Kaptajnltnt., 1791 Chef for Fregatten »Gerner« til Marokko, 1795—96 for Briggen »Lougen« i Eskadren i Middelhavet, 1800—02 Chef for Fregatten »Titon«, 1809 Chef for Linieskibet »Danzick« til Antwerpen, død her 31. Aug.; gift 27. Nov. 1805 m. Juliane Lindholm (F: Kommerceraad Hans L. til Jerstrup og Aagaard og Marie Elisabeth Barth) f. 8. Juli 1768 paa Aagaard, † 27. Juli 1853 i København (Amagertorv 44); barnløse, hun ejede en ret stor Formue og indsatte ved Testamente af 1832 til eneste Arving Marie Elisabeth Baggesen († 1868), Datter af

hendes afdøde Søster Catharine Lindholm i Ægteskab m. Sognepræst for Nidløse Jens Baggesen.

4. *Albrecht Andreas,* f. 1. Aug. 1761 i København, † smst., begr. 15. Juli 1765.

II.

Hofmedikus Christoph Vilhelm von Bergers Datter m. Johanne Friederikke von Starten:

Louise Margarete, f. 1755, † 3. Marts 1826 i Hannover; gift 1782 m. kgl. storbrittannisk Livlæge og Hofraad, Ridder Georg von Zimmermann, f. 28. Dec. 1728 i Brugg, Kanton Bern, † 7. Okt. 1795 i Hannover.

III.

General Valentin von Bergers Sønner med Anna Elisabeth von Schilden:

1. *Johan Erich,* f. 1. Sept. 1772 i Faaborg, 1788 Student (Kbhvn.), 1791 cand jur., 1792 imm. i Kiel, 1793 i Jena, Ejer af Seekamp ved Kiel (1800), 1800 Auskultant i Rentekammeret, 1804 i Göttingen, 1802—08 Kaptajn i slesvigske Landeværnsregiment, 1814 Prof. astron. i Kiel, 1826 Prof. i Filosofi, Etatsraad, † 22. Marts 1833 i Kiel; gift 1803 m. Comtesse Anna Holck (F: Hofmarskal, Amtmand Frederik Vilhelm Conrad Greve H. til Eckhof og Juliane Sophie Grevinde Danneskiold Laurvig), f. 27. Maj 1778 paa Eckhof, † 27. Dec. 1835 i Kiel.

2. *Ernst Ludvig,* f. 19. Jan. 1775 i Faaborg, 1783 Sekltnt. à la suite i 1' Husarregt., 1788 Sekltnt., 1790 kar. Premltnt., 1798 kar. Ritmester, 1799 Sekondritmester, 1810 Major af Kav., 1813 R., 1814 DM., 1816 Premiermajor og kar. Oberstltnt., 1819 à la suite ved Kav., 1820 kar. Oberst, 1831 Insp. o. Kav., 1834 Kammerherre, 1836 K., 1840 kar. Generalmajor, afsk. 1842 og S.K., (Symbolum: Døm streng dig selv, med Mildhed andre), † 31. Jan. 1851 i Bückeburg. Gift 1' Gang 26. Aug. 1801 paa Juellinge m. Sophie Caroline Comtesse Krag-Juel-Vind-Frijs (F: Kammerherre, Greve Frederik K-J-V-F til Juellinge og Frederikke Juliane von Holstein), f. 28. April 1782 i København, døbt 8. Maj i Garnisons Kirke, † 21. Sept. 1808 i Gentofte; (gift 2' Gang 1816 i Hamborg m. Emilie Louise Becker (F: Hofagent Alexander Christian B og Margrethe Brüst), f. 23. Nov. 1790 i Hamborg, † før 1851 i Bückeburg). — Børn: Femte Slægtled.

IV.

Kasserer Fridrich George von Bergers Datter:

Elisabeth (Mestits), havde med Translatør *Peter Nicolai Nyegaard* til Frederikskilde en Søn *Jacob Nicolai Nyegaard,* f. 1803 paa St. Croix, døbt 2. Okt., † 3. Sept. 1876 i Juellinge Dyrehave. (Se Th. Hauch-Fausbøll: Julius Jensen og Hustrus Slægt, 1939).

Femte Slægtled:

Generalmajor Ernst Ludvig von Bergers Børn af første Ægteskab:

1. *Juliane Henriette,* f. 13. Sept. 1802 paa Juellinge, † 1858 paa Bidstrup (sindssyg).

2. *Frederik Valentin Erik,* f. 17. Febr. 1805 paa Jægersborg, 1823 Student i Kiel,

1828 cand. jur. (Gottorp), 1830 Auskultant i Rentekammeret og Kammerjunker, 1835 Insp. over de 1779 ved den hertugelige Linie Glücksborg-Uddøen til den danske Krone overgaaede Allodialgodser i Munkbrarup Herred, Nybøl, Unevad og Nærgaard, 1859 R., afg. 1864 (13. Sept.) med 2000 Mark Pension, 1868 Kammerherre, † 29. Maj 1877 i Fredensborg, begr. paa Gentofte Kirkegaard (Mindestøtte).

Generalmajor Ernst Ludvig von Bergers Datter af andet Ægteskab.

4. *Lina,* f. 5. Nov. 1821 i Kehl, † 29. Jan. 1875 i Hall; gift 7. Sept. 1840 m. Friherre Gottfried von Stetten, f. 13. Aug. 1798 paa Bodenhoff, † 6. Febr. 1857.

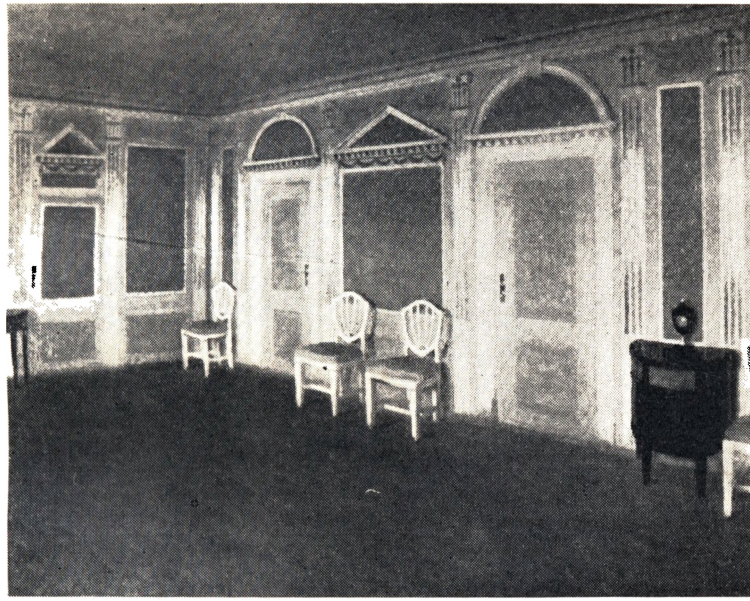

Vilh. Hammershøj. Rød Sal paa Ny Bakkehus. Hirchsprungs Museum.

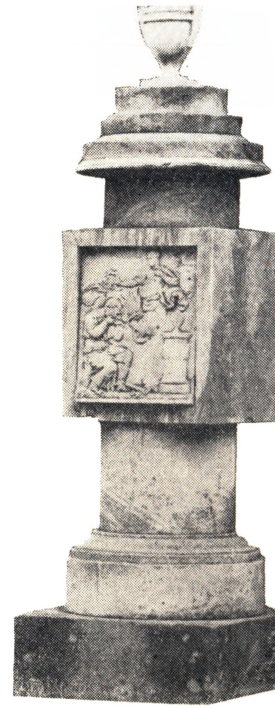

Gravmæle paa Mariebjerg Kirkegaard tidligere Gentofte Kirkegaard

Paa den runde Søjle under Relief (Stenens Forside?):
GREVE CONRAD JULIUS SOPHUS HOLCK FØDT 2/3 1810 DØD 5/11 91.

Paa den runde Søjle modsat ovenstaaende:
KAMMERHERRE FREDERICH ERICH VALENTIN v. BERGER. R. af D.), GEB. 25. FEBR. 1805 GEST. 29. MAJ 1877.

Paa den firkantede Blok (højre Side i Forhold til Relief):
GREVINDE HENRIETTE CHARLOTTE HOLCK født Comtesse JUEL WIND FRYS. Enke efter KAMMERHERRE AMTMAND GREVE CONRAD HOLCK FØDT D. 6 MARTS 1784 DØD D. 29 JUNI 1841.

Paa den firkantede Bloks venstre Side:
JULIANE HENRIETTE v: BERGER F. 1802 D. 1858 JOMFRU MARIE DORTHEA CHRISTIANE BOREHERS som har været 33 Aar hos GREVINDE HOLCK. Født 19 Juni 1789 Død 24 Septbr. 1864 VELSIGNET VÆRE BEGGES MINDE.

Monumentet er paa Foranledning af Gentofte Kommunes Kirkegaards Udvalg flyttet til Mariebjerg Kirkegaard i 1938. Det er placeret paa en lille græsklædt Skraaning ud mod en Hovedvej og mod en smuk Baggrund af fyr og guldregn.

Trykt i
J. Jørgensen & Co.s bogtrykkeri

Papir
Akts. De forenede Papirfabrikker

Klichéer
Lind-Hansen